

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Žrtve trebaju istinu i pravdu

Esma Pali?

11. i 12. juli 1995. godine ovje?anstvo je pamtiti po genocidu, koji su zlo?ina?ke horde pod kontrolom zlo?inca Ratka Mladi?a po?inile u zašti?enoj zoni UN-a, Srebrenici. Odmah po završetku zlo?ina u Srebrenici, krvavih ruku i usijanih topova, iste horde zlo?inaca kre?u na drugu zašti?enu zonu UN-a, Žepu. Pod kišom granata stežu obru? oko ovog malog mjesta u Isto?noj Bosni, u kojem su vjekovima živjeli Bošnjaci, mjestu koje nikada i nikome nije bilo važno osim onima koji su se tamo rodili i živjeli, ali koje je odjednom postalo veoma važno jer se našlo na putu cilja „Velike Srbije“.

Kada se u Žepi saznao da je pala Srebrenica, svi su ostali nijemi, bez rije?i jer se i nije imalo šta re?i. Znali smo da nas ?eka ista sADBINA. Više od stotinu kilometara udaljeni od prve linije Armije BiH, na granici sa Srbijom iz koje su nas u godinama agresije bombardovali i iz zraka i sa zemlje, našli smo se u situaciji bez izlaza. Koncentracija vojske i naoružanja oko Žepe, predvo?ena zlo?incem Ratkom Mldi?em, nisu ostavljali mjesto ni najsmjelijoj mašti.

Jeste da smo bili zašti?ena zona UN-a, kojoj, da su se poštovale Ženevske konvencije i humanitarno pravo, neprijateljska vojska nije smjela ni da se približi. Ali, kao što smo iz ranijeg iskustva znali i u ovim teškim danima uvjerili smo se da su te norme bile samo slova na papiru koje misija UN-a nije zaštitila, iako je to bio zadatak zbog kojeg se nalazila u Bosni i Hercegovini, posebno u zašti?enim zonama.

Svjestan stravi?nog zlo?ina koji se dogodio u Srebrenici, moj suprug Avdo Pali?, komandant odbrane u Žepi, zajedno sa svojim saradnicima i saborcima organizuje odbranu teritorije s ciljem da stvori vremenski prostor u kome bi vlasti u Sarajevu i međunarodna zajednica shvatili šta se dogodilo narodu Srebrenice, te da ista sADBINA ?eka narod Žepe ako mu se hitno ne pruži pripadaju?a pomo? i zaštita. Trinaest dana borci žepske brigade sa puškom su branili teritoriju Žepe pred mo?nom tehnikom s kojom je napadalo šest ozloglašenih Mladi?evih brigada, i svakodnevno upu?ivali pozive za pomo?. Stanovništvo je bilo prisiljeno napustiti ošte?ene ili porušene domove i skloniti se u brda, gdje su u velikim zbjegovima ?ekali sudbonosni trenutak—smrt ili pomo?. Ali, pomo?i niotkuda. Mladi? ne prestaje slati zahtjeve za predaju i napuštanje teritorije.

Kako je vrijeme odmicalo, obru? Mladi?evih snaga se sve više stezao. Kona?no smo morali prihvati?i gorku spoznaju da opstanka u Žepi više nema i da moramo prihvati?i ultimatum da napustimo enklavu.

U prisustvu predstavnika UN-a 24. jula postignut je dogovor izme?u predstavnika vlasti iz Žepe i

Mladi?evih izaslanika o deportaciji civila iz ove zašti?ene zone UN-a. Isti dan kolone autobusa i kamiona, prepune izbezumljenog i izmu?enog naroda krenule su iz Žepe, odakle ih ispra?aju bradate spodobe uzvikuju?i „Ajmo Kurdi, bežite u Tursku“.

U toj koloni bila sam i ja sa svoje dvije bebe. Stanje gladi i umora bili su bezna?ajni naspram straha koji sam osje?ala za mog supruga. Gušio je osje?aj bezvrijednosti i ljudske poniženosti u kojem smo se našli, a koje je cijeli svijet nijemo posmatrao. Kao da smo bili subjekti u pokusu granica podnošenja nasilja i okrutnosti. Osje?aj da ste ostavljeni, prepušteni najve?im zlo?incima, stvara gor?inu koju je teško progutati. Ali nije bilo drugog izbora nego oboriti glavu i napustiti enklavu.

Dolazak na tzv. slobodnu teritoriju mi nije donio mir, jer u Žepi je ostao moj suprug da se bori za spas naroda koji je još uvijek ostao u enklavi i za koji je trebalo izboriti „sigurnu“ evakuaciju. Bila sam svjesna njegove riješenosti da svoj zadatok obavi ?asno i pošteno do kraja, bez obzira na opasnost u kojoj se nalazio.

26. jula, po nare?enju Mladi?a, posljednji konvoj od 806 civila i 35 ranjenika je zarobljen, a uvjet za njihovo puštanje je dolazak komandanta Avde Pali?a na pregovore o predaji vojske. Avdo odbija postavljeni uvjet. Zbog nastalih problema glavnokomanduju?i snaga UN-a u BiH, gospodin Rupert Smith, najavljuje hitan dolazak u Žepu gdje bi se riješila situacija zarobljenih civila i vojnika.

27. jula Avdo odlazi na zakazani sastanak u bazu UN-a u Žepi, o?ekuju?i tamo najavljenog gospodina Smitha i Mladi?eve izaslanike. Ali, umjesto njih u bazu su ušli naoružani srpski vojnici koji ga pred o?ima vojnika i posmatra?a UN-a, po naredbi Mladi?a, na vrlo grub na?in kindapuju i odvode u pravcu Bokšanice, mjesta odakle je Mladi? upravljao operacijama oko Žepe. Isti dan hapse i Mehmeda Hajri?a, predsjednika ratnog predsjedništva Op?ine Žepa i Amira Imamovi?a, na?elnika štaba Civilne zaštite. Dakle, svi prvi ljudi u Žepi koji su se borili i iznad ljudskih mogu?nosti da sprije?e još jedan ?in genocida, su uhapšeni. Mediji objavljuju tu informaciju, ali se niko i ne okre?e kao da je takav ishod logi?an slijed svega što se tih dana doga?alo u zašti?enim zonama Srebrenica i Žepa.

Kada su prvi ljudi Žepe zarobljeni, posredstvom UN-a Vlada u Sarajevu kona?no postiže dogovor sa Slobodanom Miloševi?em da muškarci iz Žepe pre?u u Srbiju. Druga opcija je bila ona koju su imali Srebreni?ani – preko šuma do slobodne teritorije. Mnogi su se odlu?ili da pre?u u Srbiju gdje su smješteni u logore Šljivovica i Mitrovo Polje. Tu su od srbijanske policije maltretirani, prema?ivani, a neki su i ubijeni. Oni koji su se odlu?ili za put preko šume, ve?inom su izginuli. Iz grupe od 80 ljudi izašlo je 6, a iz nekoliko manjih grupa izlašlo je po dva do tri ?ovjeka.

28. jula glasnogovornik UN-a, gosp. Aleksandar Ivanko, na pres konferenciji je objavio da je svo stanovništvo iz Žepe evakuisano, ali je komandant odbrane Žepe, pukovnik Avdo Pali? uhapšen od strane Mladi?evih snaga i da UN nema pouzdane informacije da li je on još uvijek živ ili je ubijen. To je dan kada u mom životu nastaje pakao. Vjerujem da je moj muž živ, što se kasnije pokazalo istinitim, idem na sve strane i tražim pomo? za njegovo oslobo?anje. U mojoj duši još uvijek odolijeva mrvica nade da ?e oni koji su u to vrijeme bili odgovorni i u UN i u vlastima BiH shvatiti da je pomo? za oslobo?anje minimum onog što je Avdo zasluzio i što mu u pravnom pa i moralnom smislu pripada. Ne, niko se nije ni okrenuo na moje o?ajni?ke molbe. U javnosti je u vidu sablasti bila prisutna tragedija Srebrenice. Žepa je spominjana rijetko, jer tamo se nije dogodio genocid. Neki su dozvolili sebi tu drskost da izjavljuju kako su spasili narod Žepe. Ali mi

koji smo bili tamo znamo kako su nas spašavali i ko nas je kona?no spasio. Jedino mi ni danas nije jasno da li je naše spasenje bilo planirani ili neplanirani ishod. ?ak i tih kobnih dana jula 95. u Žepi bilo mi je jasno da se sve doga?a sa nekim planom i ciljem i da smo u svemu tome mi, narod enklava, žrtve. Ubrzo potpisani Sporazum za mir u BiH potvrdio je taj osje?aj.

No to je bio mir za one koji su imali mo? odlu?ivanja i kalkulisanja sa ljudskim životima. U sjeni njihovih interesa ostao je jedan novi, emotivno-psihološki rat, u kojem su se našle na desetine hiljada porodica nestalih i koji za mnoge, pa i za mene, i danas, dvanaest godina poslije potписанog mira, još uvijek traje.

Kada je moj muž uhapšen sve je stalo osim neizmjerne potrebe da mu pomognem da bude oslobo?en. Progutala sam gor?inu ignorisanja obaveze koju su u ovom slu?aju imale i UN i vlada BiH i riješila da sama vodim ovu bitku. Godinama sam živjela u strahu i neizvjesnosti za njegovu sudbinu i nadi da ?e preživjeti. Živjela sm za trenutak da vidim kako dolazi. Bezbroj puta sam se s posla vra?ala ku?i sanjare?i kako je Avdo baš taj dan nekim ?udom došao i kako ?u ga kada otvorim vrata ugledati kako se igra sa našim k?erkama. Koliko puta sam se probudila iz košmara, ali i na javi se borila protiv slika mu?enja kroz koja prolazi moj muž. Svako jutro, prije nego bih otvorila o?i pojavio bi se njegov lik i pitanje šta danas da u?inim kako bih mu pomogla. Dvanaest godina se budim sa istim pitanjem, mislim da sam u?inila sve što sam mogla, došla sam do mnogih zna?ajnih podataka o Avdinom hapšenju, odvo?enju i skrivanju u tajnim zatvorima pod direktnom kontrolom Mladi?a, ali nikada nisam saznala kona?nu istinu o njegovoj sudbini. Ubijen je, kažu vlasti u RS. Ali ko ga je ubio i gdje su njegovi posmrtni ostaci ?ine sve da ne saznam. Naravno, mogu se tako ponašati jer nikada nisu sankcionisani od strane institucija me?unarodne zajednice u BiH, iako je to bila njohova ingerencija, s obzirom da sam u sudskom postupku dokazala povredu ljudskih prava ponašanjem vlasti u RS.

I ma koliko da je negativno moje iskustvo, posebno ponašanjem me?unarodne zajednice u ratu i poslije, ja još uvijek imam nadu u mrvice ljudske duše i žilavost pravde. Vjerujem da ?e onima koji znaju istinu o ratu u BiH, o sramnoj izdaji enkalava Srebrenice i Žepe, o po?injenom genocidu, vrijeme pomo?i da smognu snage i po?nu govoriti istinu pa makar ona zna?ila i njihovu odgovornost. Vrhunac zlo?ina rata u BiH po meni bi bio dopuštanje da se istina izgubi pred neistinom, da se prihvate laži i negiranja genocida koji dolaze iz srpskog zlo?ina?kog gnijezda iz kojeg još uvijek snažno djeluju tvorci zla, kreatori i izvršioci genocida.

Svaki ?ovjek ponekad ostane sam sa sobom i analizira svoje postupke. Ova ?injenica mi je pomogla da shvatim bezrezervnu žrtvu moga muža u vrijeme okupacije Žepe. Avdo je mogao ostaviti narod Žepe, kao što su ga ostavili i drugi i spašavati svoj život. Mogao je, ali nije, jer da jeste uvjereni sam da bi smo dans govorili i o genocidu u Žepi. Avdo nikada ne bi mogao živjeti sa ?injenicom da je zbog vlastite kože zanemario vlastitu odgovornost.

Mi koji smo preživjeli tako?e imamo odgovornost, a to je istina i pravda. To jeste težak ali je ?astan i nužan put iz razloga da se više nikada i nikome ne dogodi zlo?in, a ponajmanje zlo?in genocida. U godinama koje su uslijedile poslije Srebrenice i Žepe, a koje su preživjele žrtve provele uglavnom tragaju?i za istinom o svojim najmilijim ?lanovima obitelji, iznesena su mnoga vi?enja i objašnjenja onog što se tamo dogodilo, a zbog ?ega su žrtve naj?eš?e ponovo povrije?ivane. ?esto su dolazile i još uvijek dolaze negacije da je po?injen genocid, glavni zlo?inci su još uvijek na slobodi, pasivna pa i sramna uloga UN-a se prikriva, a žrtve se ne prestaju pitati kako to da su pod zaštitom UN-a doživjeli takvu tragediju. Žrtve imaju jasan osje?aj da su izdane i da se sa njima još uvije postupa na na?in koji je daleko od ljudskog dostojanstva i neprikosnovenih

ljudskih prava, ali i snažnu potrebu da spoznaju istinu.

A istina ima svoj put. Nepotpuna, ali jasna došla je u riječima gospodina Rijarda Holbruka kada je na desetu godišnjicu genocida u Srebrenici kazao da je imao instrukcije da enklave u Istočnoj Bosni preda u ruke Srbinima, pa iako mu je bilo teško, morao je to učiniti. Ono što ga smo bili duboko svjesni, konanju je izgovoreno. Slušajući ove riječi u meni se pokrenulo more emocija, ali sam na kraju pomislila: Hvala Vam gospodine Hilbruk, hvala Vam što ste smogli snage da progovorite istinu, ma koliko ona boljela. Nadam se da će i drugi shvatiti značaj Vaše iskrenosti. Jer, jedino što žrtve trebaju i što im se mora pružiti jeste ISTINA I PRAVDA.

© 2007 Esma Palić

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.